

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ЇХ ПРОЯВИ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

**ЩЕРБАКОВ Володимир Володимирович - Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого**

DOI 10.32782/LAW.UA.2020.3.30

У статті було розглянуто питання міжнародно-правового регулювання збройних конфліктів та конкретні їх приклади на території України.

Під час аналізу цього питання увагу було зосереджено на історії виникнення міжнародних збройних конфліктів та цієї галузі у міжнародному праві, на відповідних термінах, які часто використовуються при розгляді даного питання.

У статті була узагальнена система нормативно-правових актів у цій сфері, було визначено теперішній стан цієї галузі з її здобутками та недоліками у сучасному міжнародному праві.

Значна увага також приділяється юридичній характеристиці збройним конфліктам у Автономній Республіці Крим; у Донецькій та Луганській областях задля визначення їх правового статусу у міжнародному праві. Надається оцінка сучасній системі міжнародно-правових установ та ефективності їх функціонування щодо врегулювання міжнародних збройних конфліктів.

Ключові слова: міжнародно-правове регулювання збройних конфліктів; міжнародний збройний конфлікт; збройний конфлікт неміжнародного характеру; конфлікт в Автономній Республіці Крим; конфлікт у Донецькій та Луганській областях.

Постановка проблеми

Питання міжнародно-правового регулювання збройних конфліктів набуло своєї актуальності не тільки в умовах надзвичайного технологічного прогресу і винаходів у галузі озброєння та оборони, а й тому що міжнародне право вийшло на новий рівень впливу на країни світу, чим зумовило підвищення відповідальності за безпідставну агресію щодо різних країн та зміну кількості збройних конфліктів у всьому світі загалом.

В умовах сьогодення це питання має підвищену актуальність через зростаючу кількість збройних протистоянь по всьому світу та зміну природи як причин, характеристик, так і наслідків цих конфліктів. Країни світу через різні підстави: історичну справедливість, території, ресурси чи через просто власні амбіції вдаються до збройної агресії щодо різних суб'єктів міжнародного права, що в XXI столітті є неприпустимим регресом з точки зору розвитку цивілізованого міжнародного суспільства.

Територію нашої країни за 29 років незалежності такі процеси, на жаль, також не минули. Територія Автономної Республіки Крим була окупована Російською Федерацією, а на землях Донецької та Луганської областей відбуваються збройні конфлікти, яким міжнародним правом та його суб'єктами не надається прямого та однозначного визначення. Через це для нашої країни та її громадян ця тема є вкрай важливою і нагальною.

Аналіз досліджень та публікацій

Вивченням цього питання займалися такі вітчизняні науковці, дослідники, політологи, як: Акімов М. О., Альошин В. В., Арцибасов І. Н., Батира В. А., Блищенко І. П., Боженко В. А., Єгоров С. О., Ладиненко А. П., Лукашук І. І., Остроухов В. М., Репецький В. М., Северинчик Ю. В. тощо. Зарубіжні науковці у своїх роботах також приділяли увагу питанню, що розглядається, серед яких: Гроцій Г., Оппенгейм Л., Стюарт Дж., Шиндлер Д. тощо.

Постановка завдання

Надати аналіз загальноприйнятим порядкам врегулювання збройних конфліктів шляхом звернення до становлення та розвитку цієї галузі; узагальнити систему нормативно-правових актів у цій сфері; визначити теперішній стан цієї галузі в порівнянні з минулим; надати юридичну характеристику збройним конфліктам в Автономній Республіці Крим; у Донецькій та Луганській областях задля визначення їх правового статусу у міжнародному праві.

Виклад основного матеріалу

Питання міжнародно-правового регулювання збройних конфліктів сягає далеко в площину історії та не розпочинає свого існування із появи традиційного міжнародного публічного права. Конфлікти між різними державами завжди існували у різні часи, чим зумовлювали необхідність їх регулювання відповідними актами чи усними домовленостями, як це було у середньовіччі та давні часи. Конфліктність міжнародних відносин мала свої ознаки залежно від часу її виникнення та відповідної епохи: релігія, династія, різні природні чи людські ресурси, чи просто спокуса захопити нові землі, що знаходились під юрисдикцією іншої держави, що, до речі, для давніх часів було досить звичним явищем і не викликало відповідного «міжнародного» обурення чи обов'язкової реакції від інших держав, як це відбувається зараз.

У давні часи конфлікти між племенами чи їх об'єднаннями були зумовлені різними причинами, починаючи від нестачі продовольства і до внутрішнього несприйняття

інших, – це було викликано їх підвищеною примативністю, нерозвиненістю як людини розумної – *homo sapiens* та відсутністю відповідальності за такі дії за міжнародним правом. Із розвитком людства причини виникнення міжнародних конфліктів поступово змінювалися, так у кінці XVI ст. це був релігійний євангелізм. Саме розбіжностями між спорідненими гілками християнства у той час і були зумовлені подальші міжнародні суперечки на два століття вперед.

На «зміну» релігійним конфліктам згодом «прийшли» династичні суперечки, що почесно зайняли місце наступної доби у міжнародних конфліктах. Проблема самоідентифікації завжди мала місце в історії, що і стало причиною вище названої нової доби. Продовженням династичних суперечок стали конфлікти, що були пов'язані з націоналізмом і підвищенням значущості своєї окремої нації і народу у порівнянні з іншими. Яскравим прикладом цього стали I і II світові війни, які забрали життя великої кількості людей тільки через амбіції певних держав і усвідомлення ними того, що нібито вони мають право на самовираження у світовій і міжнародній спільноті саме таким чином.

Логічним продовженням конфліктів, що пов'язані з націоналізмом, стала ідеологічна конфронтація. Друга половина XX ст. проходила під егідою та клеймом протистояння двох величезних воєнно-політичних блоків СРСР і США, що має загальноприйнятту назву – «холодна війна». Відтепер найхарактернішим типом міжнародних (збройних) конфліктів вважається геополітичне суперництво.

Одним із різновидів міжнародних конфліктів є міжнародні збройні конфлікти. Відповідно до основних принципів міжнародного права та положень Статуту ООН [1] держави повинні вирішувати міжнародні спори мирними засобами. У той же час сучасне міжнародне право припускає і можливість правомірного застосування збройних сил (самозахист від агресії, застосування збройних сил ООН, реалізація права на самовизначення). Проте деякі держави часто зловживають наданим їм правом на застосування таких сил, що підвищує акту-

альність питання, що розглядається. При оцінці і аналізі збройних конфліктів часто використовуються такі терміни, як: «війна», «збройний конфлікт міжнародного характеру», «збройний конфлікт неміжнародного характеру», «комбатанти», «некомбатанти». До речі, є дуже важливим визначення статусу суб'єктів відповідного збройного конфлікту як комбатантів чи некомбатантів, оскільки відповідно до Женевських конвенцій 1949 р. та Додаткових протоколів I та II 1977 р. до них такі особи володіють різними правами та обов'язками під час відповідного збройного конфлікту, а за симулювання володіння статусом некомбатанта навіть встановлюється відповідальність.

Так історично склалося, що першим видом збройних конфліктів була війна [2]. Багато різних науковців висловлювали свою думку і бачення цього явища, одним з них був і видатний голландський юрист Гуго Гроцій, який в одній зі своїх робіт визначив: «Війна є змагання силою, виключно тільки збройне зіткнення держав» [3]. Карл Клаузевіц, у свою чергу, вважав, що війна є продовження політики іншими, насильницькими засобами [4]. Англійський дослідник Л. Оппенгейм писав, що війна є зіткнення між двома або більшою кількістю держав, здійснюване за допомогою застосування їх збройних сил, у цілях подолання один одного і примусу переможеного прийняти умови миру, бажані переможцю [5]. А в свою чергу терміни «війна» і «воюючі сторони» були закріплені в Гаазькій конвенції 1907 р [6]. З розвитком міжнародного права відбуваються і певні зміни у його термінологічній базі, тому наприкінці ХХ століття термін «війна» поступово почав виходити із обороту у міжнародному праві, а популярності й частішого використання почав набувати термін «збройний конфлікт». Міжнародна неурядова організація Червоного Хреста, у свою чергу, надає визначення збройного конфлікту – це збройне протистояння, що відбувається між державами, або тривале збройне протистояння між урядовою владою та організованими збройними угрупованнями, або ж лише між організованими збройними угрупованнями [7].

До кінця ХІХ століття основну роль у регламентації права збройних конфліктів відігравали міжнародні звичаї – «закони і звичаї війни». Про значущість звичаїв як джерела міжнародного права йдеться у так званому «застереженні Мартенса», викладеному у Преамбулі до Гаазької конвенції II 1899 р.: «Поки не буде видано повнішого зводу законів війни, високі договірні сторони вважають доречним заявити, що у випадках, не охоплених ухваленою конвенцією, населення та воюючі сторони залишаються під охороною та верховенством принципів міжнародного права, якими вони викарбовувалися зі звичаїв, встановлених між цивілізованими націями, законів людяності та вимог громадської свідомості» [8].

Міжнародні звичаї і зараз є важливим джерелом як міжнародного права як системи права, так і галузі міжнародного гуманітарного права. Проте більшість норм права збройних конфліктів містять саме міжнародні договори, серед яких: Женевська конвенція 1864 р. «Про поліпшення долі поранених і хворих воїнів під час сухопутної війни» (стала першим юридичним оформленням захисту прав жертв війни за пропозицією Анрі Дюнанна); Петербурзька декларація про скасування застосування вибухових і запалювальних куль 1868 р.; Гаазька декларація про заборону застосовувати кулі, що легко розгортаються або сплющуються в тілі людини, 1899 р.; Гаазька конвенція про закони і звичаї війни на суходолі 1899 р.; Конвенція про положення ворожих торговельних суден на початку воєнних дій 1907 р.; Конвенція про бомбардування морськими силами під час війни 1907 р.; Конвенція про деякі обмеження використання права захоплення у морській війні 1907 р.; Правила про дії підводних човнів щодо торговельних суден у воєнний час 1936 р.; Женевські конвенції про захист жертв війни від 12.08.1949 р.; Додаткові протоколи I та II 1977 р. до зазначених Женевських конвенцій 1949 р.; Гаазька конвенція про захист культурних цінностей 1954 р.; Конвенція про заборону або обмеження використання конкретних видів звичайної зброї, яка може вважатися такою, що завдає надмірних ушкоджень чи має не вибіркового дію, 1980 р., та чотири протоколи до неї

(щодо осколків, мін, міні-пасток, запалювальної та лазерної зброї та ін.); Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва та передачі протипіхотних мін і про їх знищення 1997 р. тощо.

Перелічені вище міжнародні договори відображають лише певний процент від загальної кількості таких договорів, адже із розвитком міжнародного права обсяг норм права у сфері міжнародно-правового регулювання збройних конфліктів стає все ширшим. Це є позитивною тенденцією на шляху до нейтралізації такого явища як «збройний конфлікт», адже відповідно до положень міжнародного права, норм і приписів моралі жодне збройне протистояння не коштує втрачених людських життів, що є найвищою соціальною цінністю. З-поміж вище перелічених та інших договорів у цій сфері слід виділити певні напрями:

1. «Право Женеви» - захист осіб, що не беруть чи припинили брати участь у збройних конфліктах.

2. «Право Гааги» - обмеження засобів (зброї) та методів (військова тактика) ведення війни, що засноване на результатах мирних конференцій, які проводилися у Нідерландах у 1899 р. і 1907 р.

3. «Право Нью-Йорка» (розвивалось під патронатом ООН) регулює передусім:

а) дотримання прав людини під час збройних конфліктів;

б) покарання воєнних злочинців;

в) використання ядерної зброї.

Ці напрями стабільно закріпилися у міжнародно-правовій практиці і постійно використовуються міжнародними судами і установами.

Міжнародні договори та інші акти міжнародного права покликані регулювати міжнародні суперечки між державами, проте час від часу важко їх застосувати на дійсності для дотримання державами-учасницями конфлікту на практиці. Часто для цього у правовідносини вступають треті сторони, які сприяють врегулюванню конфлікту між державами та встановленню стабільної внутрішньо- і зовнішньополітичної обстановки на території кожної із них. Важливим у період ведення воєнних дій є співвідношення впливу міжнародного гуманітарного права та воєнної

необхідності. Доктрина воєнної необхідності, що була вироблена дуже давно, дозволяє виправдовувати будь-яке порушення норм міжнародного права – фашизм з боку Німеччини у Великій Вітчизняній Війні, бомбардування Хіросіми і Нагасакі, війну у Югославії, звірства в Ірані і Іраку тощо. Сучасне міжнародне право стоїть на позиціях противаги доктрині воєнної необхідності, встановлює верховенство принципів мирного вирішення міжнародних суперечок, дотримання поваги і суверенітету держав, заборони застосування сили і погрози силою.

У міжнародному праві розрізняють збройні конфлікти міжнародного і неміжнародного характеру. Слід визначити їх загальні та відмінні кваліфікуючі ознаки для подальшого розгляду питань (конфліктів), що стосуються нашої держави. Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії визначив, що «збройний конфлікт має місце кожен раз, коли держави застосовують силу чи коли відбувається тривалий збройний конфлікт між урядовими силами і організованими збройними групами або між такими групами в середині однієї держави» [9]. Міжнародним збройним конфліктом є збройна боротьба між: а) державами; б) національно-визвольним рухом і колонізатором (п. 4 ст. 1 Додаткового протоколу 1). Міжнародним збройним конфліктом вважається і окупація всієї чи частини території держави, навіть якщо ця окупація не зустріне жодного збройного супротиву (ч. 2 ст. 2 Женевської Конвенції I-IV). В. О. Боженко та М. В. Остроухов надали таке визначення міжнародному збройному конфлікту – це суспільні відносини, що виникають між суб'єктами міжнародного права в період, коли одна сторона застосовує збройну силу проти іншої [10; 11]. У той же час М. В. Остроухов у своїй роботі «Збройні конфлікти неміжнародного характеру і принцип територіальної цілісності держав» вважає тотожними поняття «війна» і «міжнародний збройний конфлікт» [12].

Збройний конфлікт неміжнародного характеру – це збройне протистояння, що має місце в межах території держави, між урядом, як правило, з одного боку, а з іншого – суб'єктами, що входять до складу зброй-

них загонів, - це можуть бути революціонери, заколотники, повстанці, борці за волю, сепаратисти тощо. Метою «борців» зазвичай є прагнення досягти автономії в межах держави, прагнення захопити владу, домогтися певного окремого статусу для тієї чи іншої території тощо. Відповідно до їх дій та внутрішньодержавної напруги розрізняють збройні конфлікти неміжнародного характеру високої інтенсивності і низької інтенсивності, критерії їх визначення, закріплені в Женевських конвенціях. Сучасне міжнародне право й досі не має єдиної позиції щодо розуміння терміна «збройний конфлікт неміжнародного характеру». За баченням Ю. В. Северинчика, під збройним конфліктом неміжнародного характеру розуміється погано врегульована ситуація при виникненні збройного конфлікту всередині конкретної держави, коли підрозділам урядових збройних сил протистоять загони повстанців [13]. Певна група юристів у сфері міжнародного права стоїть на позиції, що збройний конфлікт неміжнародного характеру – це, перш за все, громадянська війна. На цій же позиції стоять С. О. Єгоров, І. Н. Арцибасов та І. П. Блищенко [14; 15].

Слід також зазначити, що в реальному світі збройні конфлікти не завжди укладаються в ці дві категорії, на які їх поділило міжнародне гуманітарне право, тому на сучасному етапі розвитку міжнародного права актуальними є питання щодо: а) інтернаціоналізованих конфліктів – починалися як внутрішні, а після втручання третьої держави на боці повстанців (що заборонено класичним міжнародним правом) набули міжнародного характеру, до речі, як бачимо, втручання третіх держав не завжди буває тільки із примірною місією; б) «асиметричні» конфлікти, у яких також беруть участь недержавні утворення (в секторі Газа, в Афганістані тощо); в) опосередковані (проху) конфлікти – одна держава здійснює загальний чи ефективний контроль за діями організованих збройних груп на території іншої держави. Деякі теоретики виділяють також змішані збройні конфлікти.

Кожен конфлікт у той чи інший проміжок історичного часу все ж таки має своє завершення. Проте міжнародне право не має

однозначної позиції щодо можливих варіантів припинення відповідного конфлікту. Слід зауважити, що кожен із збройних конфліктів має свої певні ознаки, які відрізняють його від інших, це, наприклад, може бути територія проведення відповідних дій, суб'єктний склад учасників такого конфлікту, наявність та відсутність третіх сторін у конфлікті, рівень інтенсивності та тривалість такого конфлікту тощо. Усі ці ознаки впливають на можливість та варіанти завершення такого конфлікту. А саме міжнародне право з-поміж інших виділяє такі форми припинення воєнних дій, як: перемир'я (тимчасове припинення воєнних дій на умовах, погоджених сторонами конфлікту), та капітуляція (припинення воєнних дій на умовах, визначених переможцем). Проте ані перемир'я, ані капітуляція, як правило, не означають автоматичного припинення стану війни. Для цього необхідне видання акта (одно- чи двостороннього) про припинення стану війни або укладання міжнародного договору. Інші варіанти припинення воєнних дій та стану війни також можуть використовуватися, якщо вони не суперечать нормам і принципам міжнародного права.

Жоден громадянин України, який розглядав би це питання, не зміг би розкрити всю його сутність без конкретизації на власному прикладі, а саме, на жаль, на прикладі власної держави. Усі роки своєї незалежності Україна існувала як дружня держава, відкрита для зовнішньополітичних міжнародних відносин з іншими суб'єктами міжнародного права. Незалежно від панівної верстви, Україна пропагувала мир та співдружність між усіма державами, без конфліктів і війн. У зв'язку з цим був укладений і Будапештський меморандум 5 грудня 1994 року між Україною, Росією, Великою Британією та США. Він був укладений у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, а його сутність полягала у певних зобов'язаннях з боку підписантів щодо поваги незалежності та суверенітету України, утримання від загрози чи використання сили щодо територіальної цілісності та політичної незалежності України, утримання від економічного тиску тощо. Від України вимагалось відмовитися

від використання ядерної зброї. Цей меморандум значно підкріпив значущість та визнання цими державами-лідерами у світі незалежності України та надав їй певних гарантій щодо її захисту.

Проте, як це не було дивно, у 2014 році, одна із вище наведених держав-гарантів порушила Будапештський меморандум декілька разів. Це судження стосується порушень, які мали місце на територіях Автономної Республіки Крим та на територіях Донецької та Луганської областей. Для правильної кваліфікації кожного з цих конфліктів розглянемо їх окремо.

Наприкінці лютого 2014 року в Автономній Республіці Крим, а саме у місті Севастополі, стали проходити мітинги щодо недовіри місцевій владі, які у подальшому набували поширення і в інших містах республіки. У зв'язку з цим російська влада ввела свої війська на територію АРК, за їх словами, задля недопущення захоплення зброї «екстремістами» на виконання рішення Ради Безпеки Криму. У подальшому Крим було «відрізано» від території України, що за міжнародним правом має назву «анексії» – один із видів агресії, що передбачає міжнародно-правову відповідальність. Важливим тут є кваліфікація самого конфлікту, адже, незважаючи на те, що жодного пострілу від жодної із сторін не відбулося, територія республіки все ж була анексованою. Цей конфлікт однозначно повинен кваліфікуватися як міжнародний збройний конфлікт, адже його учасниками є дві суверенні держави, права однієї з яких порушуються. До того ж дане твердження викладено у ч. 2 ст. 2 Женевської Конвенції I-IV. Підтвердженням цього є останній звіт, наданий Офісом прокурора Міжнародного кримінального суду, розташованому у місті Гаазі, про свою діяльність за 2019 рік – «У 2016 році Офіс оприлюднив свою оцінку того, що ситуація на території Криму та Севастополя призведе до міжнародного збройного конфлікту між Україною та Російською Федерацією, який розпочався не пізніше 26 лютого 2014 року, і що закон міжнародного збройного конфлікту буде продовжувати застосовуватися і після 18 березня 2014 року, коли Росія оголосила про включення Криму до складу Російської

Федерації, настільки, що ситуація на території Криму та Севастополя фактично становить постійний окупаційний стан» [16]. Але і в цьому випадку можна зустріти контраргументи, що окупація (а з нею і збройний конфлікт) припинилася з анексією, проте оскільки набуття державної території шляхом анексії частини території іноземної держави суперечить імперативним нормам загального міжнародного права (*jus cogens*) та не створює інших правових наслідків, крім відповідальності агресора, тому за сучасним міжнародним правом анексія – це один із різновидів агресії [17]. А діяння агресора варто кваліфікувати за статтею 2 (частина 2) чотирьох Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року («випадки часткової або повної окупації території Високої Договірної Сторони, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір») [18].

На цьому порушення однією з держав-підписантів Будапештського меморандуму своїх зобов'язань щодо України не припинилися. Схожа із Кримом ситуація сталася і на сході України навесні 2014 р. На території Донецької та Луганської областей масово почали захоплюватися обласні та районні місцеві адміністрації та ради внаслідок проведених мітингів місцевими жителями та іншими особами без інформації щодо місця їх проживання. Прохання перейшло в ультиматум щодо надання окремого спеціального статусу цим областям, що значно заважало місцевій владі здійснювати свої обов'язки належним чином. Після цього на території областей почали з'являтися військові без розпізнавальних знаків і розповсюджуватися по житлових масивах, у результаті таких дій на території цих областей були утворені незаконні воєнні формування під назвою «ДНР» та «ЛНР». Поступово почала проявлятися пряма допомога цим формуванням з боку вже згаданої Російської Федерації: як військова, так і гуманітарна. Наслідком цього стала втрата українською владою контролю над частиною територій Донецької та Луганської областей. Складністю цього конфлікту і тим, що його відрізняє від ситуації в Криму, є наявність на цих територіях постійних збройних зіткнень, обстріл міст, у результаті яких гинуть мирні жителі. За даними ООН,

станом на кінець грудня 2018 року, за час конфлікту загинуло близько 13 тисяч людей із усіх його боків, майже 30 тисяч – поранені.

Згідно з попереднім звітом Прокуратури Міжнародного кримінального суду від 4 грудня 2017 р., події на сході України до 30 квітня 2014 досягли такого рівня військових дій, що можуть кваліфікуватися як збройний конфлікт. За звітом, ДНР та ЛНР на той момент досягли такого рівня організації, що дозволяє визнати їх сторонами у неміжнародному конфлікті. Також участь Збройних сил РФ у боях проти Збройних сил України означає наявність міжнародного конфлікту, що існує щонайменше з 14 липня 2014 року. Прокуратура продовжує слідство з метою встановити, чи були збройні угруповання на сході України контрольовані і керовані з Росії, що означатиме зміну суті конфлікту — можна буде говорити про єдиний міжнародний конфлікт [19]. У 2019 році позиція Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду не змінилася.

Як бачимо, до 30 квітня 2014 року такий конфлікт слід кваліфікувати як неміжнародний збройний, так як незаконні воєнні угруповання «ДНР» та «ЛНР» можуть визнаватися стороною у такому конфлікті, оскільки протистояли українському урядові та здійснювали контроль над певними територіями в Донецькій та Луганській областях. Обов'язки сторін у цьому випадку визначаються спільною статтею 3 Женевських конвенцій та Додатковим протоколом II до них 1977 р. та деякими положеннями Гаазької конвенції про захист культурних цінностей 1954 р., а також деякими нормами щодо обмеження застосування або заборони конкретних видів звичайної зброї. З 14 липня 2014 року, за позицією Офіса прокурора Міжнародного кримінального суду, на теренах України починають діяти військові сили Російської Федерації та наявною стає допомога від останньої. Це дає змогу нам визнати такий конфлікт міжнародним збройним, тому що до конфлікту відкрито вступили війська Російської Федерації, а саме опосередкованим (проху) конфліктом, як уже зазначалося вище, коли одна держава здійснює загальний чи ефективний контроль за діями

організованих збройних груп на території іншої держави. На ці взаємодії поширюється право міжнародних збройних конфліктів. У договірному міжнародному праві – це всі чотири Женевські конвенції 1949 р., Додатковий протокол I та ціла низка інших міжнародних договорів. Звичайно, і звичаєві норми міжнародного гуманітарного права тут діють у повному обсязі. Каталог воєнних злочинів для таких дій є підпункти а) та б) пункту 2 статті 8 Римського статуту [17].

Висновки

Питання міжнародно-правового регулювання, як показують наведені вище приклади та думки науковців, є надзвичайно актуальним питанням в умовах сьогодення. На сьогодні, на жаль, не припиняють своє існування збройні конфлікти у різних державах світу, а до них додаються нові суперечності між державами, які в умовах ХХІ століття інколи набувають ще не знайомих світові масштабів впливу та наслідків через технологічний, інноваційний прогрес у всіх галузях. Це є пагубною тенденцією, коли держави користуються здобутками та винаходами людства в цілях доводити свою перевагу на міжнародно-правовій арені силою, замість інших доступних і більш цивілізованих засобів.

Міжнародне право в такому разі покликане врегульовувати такі конфлікти через свої організації та установи, встановлювати нові «правила гри» на міжнародній арені. І тільки таким чином, шляхом залучення всіх держав світу до мирної співпраці і вироблення вірного механізму взаємодії можна досягти всесвітнього порядку та миру. Для цього слід поширювати масштаби дії різних примирних комісій, заохочувати державучасниць конфлікту для мирного врегулювання суперечностей задля збереження всесвітніх ресурсів та людських життів, які, як вже було сказано вище, є найвищою соціальною цінністю.

Що стосується нашої держави, то тут слід навести фразу третього єврейського царя Соломона, який сказав: «Усьому свій час...». Цю фразу в такому випадку слід розуміти так, що наша держава правильним чином діє як на міжнародній арені, так і з

супротивником, стоїть на позиціях мирного врегулювання конфлікту. Країни Європи певним чином намагаються допомогти врегулюванню конфліктів на сході України та в АРК, проте, слід констатувати, що всі використані засоби не були настільки ефективними, наскільки цього потребує дійсність для повернення окупованих територій до складу України.

Застосування норм та принципів міжнародного права стає єдиною альтернативою силовому варіанту завершення акту агресії Російської Федерації щодо України – життя та здоров'я людини є найвищою цінністю, незважаючи на складність та суперечливість цієї ситуації.

У той же час є очевидним, що чинне міжнародне право та міжнародні інституції, на жаль, не здатні ефективно та своєчасно впливати як на збереження миру у світі, так і на факти його порушення з боку таких впливових учасників світового порядку, як, наприклад, Російська Федерація.

Міжнародно-правове регулювання збройних конфліктів вочевидь є вже застарілим та потребує якнайшвидшого вдосконалення з метою підвищення ефективності його використання в якості основного механізму запобігання та реагування на різноманітні види збройних конфліктів по всьому світові і, насамперед, в Україні. Тому в подальшому будемо сподіватися, що буде вироблено єдиний механізм врегулювання таких суперечностей на території України у мирному форматі відповідно до положень і принципів міжнародного права, а територія нашої держави повернеться до своїх попередніх кордонів.

Література

1. Статут ООН від 26.06.1945 р. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
2. Ладиненко А.П. Виды вооруженных конфликтов и применимое к ним право / А.П. Ладыненко. // Альманах Международного права. – 2009. - № 1. – с.136 - 150
3. Гроций Г.О. Повесть о праве войны и мира / Г. Гроций. – Москва: Ладомир, 1994. – 868с.
4. Ермишин О. Афоризмы. Золотой фонд мудрости / О. Ермишин. – Москва: Просвещение, 2006. – 1695 с

5. Оппенгейм Л. Международное право / Л. Оппенгейм. – Москва, 1949. – Том 2, п/т. 1.

6. Гаазька конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text

7. The Law of Armed Conflict: Basic Knowledge // ICRC Official Web-Site [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/law1_final.pdf

8. Гаазька конвенція II про закони і звичаї війни 1899 р.

9. International Criminal Tribunal for former Yugoslavia. Boskovski & Tarculovski.

10. Боженко В.А. Международно-правовые основы участия России в урегулировании вооруженных конфликтов на территории Содружества Независимых Государств: дис. канд. юр. наук : 12.00.10 / Боженко В.А. – Москва, 2001. – 175 с

11. Остроухов Н.В. Международно-правовые проблемы разрешения вооруженных конфликтов на постсоветском пространстве: дис. канд. юр. наук : 12.00.10 / Остроухов Н.В. – Москва, 2005. – 238 с.

12. Остроухов Н.В. Вооруженные конфликты международного характера и принцип территориальной целостности государств / Н.В. Остроухов. // Современное право. – 2009. – № 8. – С. 114–116

13. Северинчик Ю.В. Международно-правовые проблемы вооруженных конфликтов немеждународного характера: дис. канд. юр. наук: 12.00.10 / Северинчик Ю.В. – Москва, 2000. – 196 с.

14. Арцибасов И.Н. Вооруженный конфликт: право, политика, дипломатия / И.Н. Арцибасов, С.А. Егоров. – 1989. – 47 с.

15. Блищенко И.П. Немеждународный вооруженный конфликт и международное право / И.П. Блищенко. // Советское государство и право. – 1973. – № 11. – С. 131–132.

16. Звіт Офісу прокурора Міжнародного кримінального суду про свою діяльність за 2019 р. - https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/191205-rep-otp-PE.pdf?fbclid=IwAR3PtUSeYkEP_xgd0TEhYD4PZeyy9OfhEr3Notuq317h5wmcXOjcl5PvXhY

В статье был рассмотрен вопрос междуна-родно-правового регулирования вооруженных конфликтов и конкретные их примеры на тер-ритории Украины.

При анализе этого вопроса внимание было сосредоточено на истории возникновения меж-дународных вооруженных конфликтов и этой отрасли в международном праве, на соответ-ствующих терминах, которые часто использу-ются при рассмотрении данного вопроса.

В статье была обобщена система норма-тивно-правовых актов в этой сфере, было опре-делено нынешнее состояние этой отрасли с ее достижениями и недостатками в современном международном праве.

Значительное внимание также уделяет-ся юридической характеристике вооруженных конфликтов в Автономной Республике Крым; в Донецкой и Луганской областях для определения их правового статуса в международном праве. Дается оценка современной системе междуна-родно-правовых учреждений и эффективности их функционирования по урегулированию меж-дународных вооруженных конфликтов.

Ключевые слова: международно-правовое ре-гулирование вооруженных конфликтов; между-народный вооруженный конфликт; вооружен-ный конфликт немеждународного характера; конфликт в Автономной Республике Крым; конфликт в Донецкой и Луганской областях.

SUMMARY

The article considered the issues of interna-tional legal regulation of armed conflicts and their specific examples on the territory of Ukraine.

During the analysis of this issue, attention was focused on the history of international armed conflicts and this area in international law, on the relevant terms that are often used when consider-ing this issue. An appropriate chronology of the development of the field of international humani-tarian law in the system of international law was provided. During the study of this issue, the views of domestic and foreign scientists in the field of in-ternational law on the issue were presented.

The article summarized the system of regula-tions in this area, provided the most relevant agree-ments and international treaties on international legal regulation of armed conflicts, identified the current state of this industry with its achievements and shortcomings in modern international law. The article provides a classification of armed con-flicts according to both traditional international law and modern international law in accordance with the trends of its development.

Considerable attention is also paid to the legal characterization of armed conflicts in the Autono-mous Republic of Crimea; in Donetsk and Luhansk regions to determine their legal status in interna-tional law. The preconditions of their occurrence, the chronology of events and the position of the In-ternational Criminal Court on such conflicts are determined, the actions of one of the parties to the conflict are qualified according to the norms of in-ternational law.

An assessment is made of the current system of international legal institutions and the effective-ness of their functioning in resolving international armed conflicts.

Keywords: international legal regulation of armed conflicts; international armed conflict; non-international armed conflict; conflict in the Auton-omous Republic of Crimea; conflict in Donetsk and Luhansk regions.

17. Репецкий В. М. Міжнародне публічне право: підручник / В. М. Репецкий, В. М. Лисик, М. М. Микієвич та ін.; за ред. В. М. Репецького. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2012. – 437 с.

18. Конвенція про захист ци-вільного населення під час війни від 12.08.1949 р. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

19. Звіт Офісу прокурора Міжнарод-ного кримінального суду про свою діяль-ність за 2017 р. - https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/2017-PE-rep/2017-otp-rep-PE_ENG.pdf